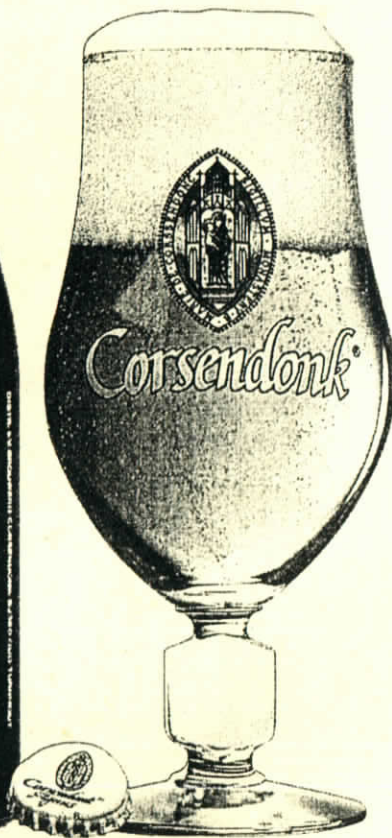

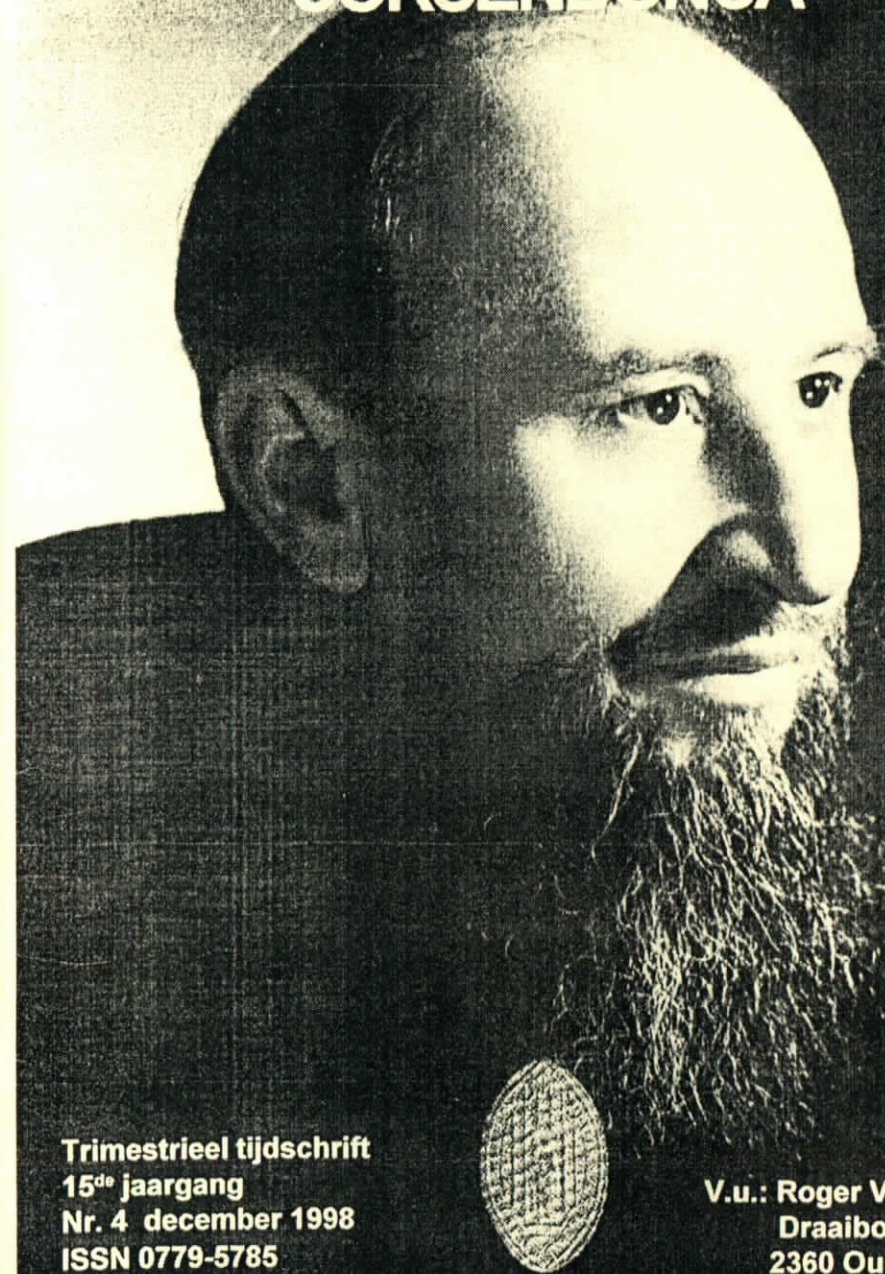
Corsendonk bier

Pater zacht en donker

Agnus pittig en blond

CORSENDONCA

Trimestrieel tijdschrift
15de jaargang
Nr. 4 december 1998
ISSN 0779-5785

V.u.: Roger Van Mierlo
Draaiboom 4
2360 Oud-Turnhout

Kantoor van afgifte : Oud-Turnhout

VOOR AL UW FEESTEN

ALTA RIPA

Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/45.01.01

VERZEKERINGSKANTOOR

JAN AERTS

ALLE VERZEKERINGEN

St. Antoniusstraat 20 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/42.30.92

© **CORSENDONCA** : Alle artikels overgenomen uit ons driemaandelijks tijdschrift moeten de vermelding "Uit *Corsendonca*" dragen, met de jaargang, nummer, pagina en de naam van de auteur.

Omslagillustratie : Pater Paulinus (Hendrik) Dijkmans O.F.M.

Geboren te Oosthoven (Oud-Turnhout) op 15 december 1905.

Ingetroden in de Orde der Minderbroeders op 19 september 1926.

Priester gewijd op 20 augustus 1933. Missionaris in Zaïre van 1935 tot 1980.

Overleden te Turnhout op 16 december 1991.

CORSENDONCA

Voorwoord

Met dit nieuwe tijdschrift sluiten wij het werkjaar 1998 af. Als we terug kijken op de afgelopen maanden, dan mogen we zeker tevreden zijn. Een aantal initiatieven zijn natuurlijk

duidelijk zichtbaar geweest. Zo hebben we tijdens de paasvakantie een opgraving laten uitvoeren aan de Sint-Bavokerk en op 30 november werd onze nieuwste publicatie "De tijd van toen" voorgesteld. Ook op de kerstmarkt van 13 december zal "Corsendonca" nog aanwezig zijn.

Andere initiatieven zijn natuurlijk niet echt zichtbaar voor het publiek, maar daarom niet onbelangrijk. Zo voerde "Corsendonca" tijdens de afgelopen maanden onderhandelingen met de openbare bibliotheek en het gemeentebestuur om ons documentatiecentrum in de Openbare Bibliotheek, uitleenpost Oosthoven onder te brengen. Dit moet de toegankelijkheid van ons archief en documentatiemateriaal voor het ruime publiek vergroten. "Corsendonca" is immers een vereniging die in de eerste plaats werkt voor de Oud-Turnhoutse samenleving! Daarnaast nam de concrete invulling van onze bijdrage in het interreg II, het natuureducatiecentrum aan de Liereman, een vaste vorm aan.

Stilstaan is achteruitgaan. Daarom willen we ook niet op onze lauweren gaan rusten en rijpen er nog drie nieuwe initiatieven. Omdat de uitwerking daarvan nog niet definitief is, willen we daar voorlopig niet verder op ingaan, maar het ziet er naar uit dat de volgende jaren héél bijzonder gaan worden voor "Corsendonca"! Het blijft dan ook boeiend om in 1999 lid te zijn van "Corsendonca". Door het minieme bedrag van 250 BEF over te schrijven om rekening nummer 001-1085134-71 van Heemkundekring Corsendonca, Dorp 31 te Oud-Turnhout blijft u ook in het nieuwe jaar lid van onze vereniging en steunt u onze werking.

Wij wensen u en uw familie alvast prettige feestdagen toe en een gelukkig 1999!

Wim van Hout
voorzitter

Na de voorstelling overhandigd de schrijver het eerste boek aan burgemeester Jef Kersemans, terwijl voorzitter Wim van Hout op de achtergrond staat toe te kijken.

(foto's Ton Wiggeraad)

Tijdens de receptie kon men zijn boek laten signeren door de schrijver.

Voorstelling "De tijd van toen".

Onder een ruime belangstelling, vond op zaterdagavond 28 november '98 de voorstelling van het boek "De tijd van toen" van de hand van Isidoor Mertens plaats in de raadzaal van het Oud-Turnhoutse gemeentehuis. Onder de aanwezigen waren er heel wat bevriende kringen en tevens was er een uitgebreide afvaardiging van het bestuur van Brabants Heem, de overkoepelende vereniging van heemkundekringen in Noord-Brabant.

In zijn inleidend woordje benadrukte voorzitter Wim van Hout dat "*Corsendonca*" een ijverige vereniging is. Immers onze heemkundekring heeft zich tot doel gesteld om elke 2 jaar met een nieuwe publicatie naar buiten te komen en het was nog geen jaar geleden toen "Oud-Turnhout en zijn verleden, deel vier" van de persen rolde.

De voorzitter bedankte de auteur Isidoor Mertens voor dit boeiend boek en feliciteerde eveneens Roger Van Mierlo, die het werk een knappe vormgeving en lay-out bezorgde.

Daarna kwam de auteur Isidoor Mertens aan het woord. Met heel wat nostalgie in zijn stem, zei hij dat hij bijzonder veel liefde koestert voor zijn geboortedorp. Ongeveer vijftig jaar geleden heeft de auteur Oud-Turnhout verlaten en het beeld dat hij ervan heeft, schreef Isidoor Mertens neer in dit werk. De auteur las twee gedichtjes uit zijn boek voor waaronder "Mijn dorp", een eresaluut aan het Oud-Turnhoutse dorp van weleer.

"De tijd van toen" begint met een dorpswandeling die start aan "de Miko", toen de fabriek daar nog niet stond. Frans Van Der

Steen, een fotograaf met een uitgesproken interesse voor het verleden van ons dorp, gaf zijn diavoorstelling van een zelfde wandeling door Oud-Turnhout aan de hand van oude prentkaarten geprojecteerd tegenover het huidige beeld. Het is haast ongelofelijk hoe een dorp op amper vijftig jaar tijd van uitzicht kan veranderen.

Na deze diavoorstelling werd het allereerste boek van "De tijd van toen" aan burgemeester Jef Kersemans overhandigd. Met deze symbolische daad wil "*Corsendonca*" aanduiden dat de vereniging werkt voor de ganse Oud-Turnhoutse gemeenschap. Burgemeester Kersemans bedankte in zijn repliek de auteur voor de inspanning die hij geleverd had bij de realisatie van dit boek. Hij zei dat er de afgelopen jaren wel een aantal interessante gebouwen waren afgebroken, maar dat Oud-Turnhout er in de loop van de jaren toch niet op achteruit is gegaan.

Ook "*Corsendonca*" werd met haar nieuwste publicatie gefeliciteerd.

Na het officiële gedeelte volgde er een nog een receptie, aangeboden door Brouwerij Corsendonk. Tijdens deze receptie heeft Isidoor Mertens nog heel wat boeken moeten signeren. De voorstelling van "De tijd van toen" mag zeker als geslaagd worden aanzien.

Wim van Hout

Kerstmis!

Hoop op de toekomst van morgen
Voor een leven zonder zorgen.
In stilte luisteren
Naar het zachte fluisteren
Van iemand die je nodig heeft
En in zijn binnenste niet meer leeft.

Samen luisteren naar hemelse muziek
Vol vreugde en mystiek
Dat Uw hart beroerd
En U vervoert
Naar rustige gedachten
In soms bange nachten.

Denken aan het verleden
Met hoop voor het heden,
Naar een betere tijd
Zonder haat en nijd
Licht in de duisternis
KERSTMIS!!!!

I. J. Mertens 1998.

De gemeenteraad 100 jaar geleden

Op 21 september 1898 buigt de gemeenteraad zich over de begrotingen van het Armenbestuur, het Bestuur der Godshuizen, het lager onderwijs en de gemeente.

Op de zitting van oktober 1898 hecht de gemeenteraad goedkeuring aan de overeenkomst tussen het schepencollege van Oud-Turnhout en pastoor Kruyfhooft om de gemengde vrije school van Oosthoven voor een periode van 9 jaar aan te nemen. Dit betekent dat de gemeente de wedde betaalt van 2 onderwijzeressen: nl. Juf. Maria De Vos (1100 fr.) en Juf. Clementina Jansens (750 fr.). Verder betaalt de gemeente voor iedere leerling die recht heeft op kosteloos onderwijs 2 fr. en 1 fr. per meisje dat de leergangen van naai- en breiwerk volgt en eveneens recht heeft op kosteloos onderwijs.

In zitting van 21 november 1898 besluit de raad om Jan Wens te benoemen tot lid van het Weldadigheidsbestuur en Willem Sels tot lid van het bestuur de Godshuizen.

Mevrouw Van Dael, onderwijzeres van de gemeentelijke meisjesschool, vroeg kosteloos onderwijs voor 5 leerlingen:

Van Nyen, Vervecken, Braes, Cuypers en Verdonck. De raad vindt dat dit verantwoord is voor de kinderen Van Nyen, Vervecken en Braes; de ouders van de 2 andere kinderen kunnen volgens de gemeenteraad hun schoolgeld wel betalen.

Gezien de heer Van Leemput in zijn school geen meisjes heeft op 1 oktober 1897, besluit de gemeenteraad dat hij de eerder uitgekeerde toelage van 60 fr. voor aankoop van stoffen voor het vrouwelijk handwerk, dient terug te betalen.

Na de rekening voor het behangen van de pastorie goedgekeurd

te hebben, besluit de raad tenslotte 10 fr. te schenken voor de aankoop van prijsboeken voor 3 leerlingen van de aangenomen school van Oosthoven die een bijzondere prijs van godsdienst behaalden in 1898.

Hugo Miguet

De landelijke Sint-Bavokerk.

(Foto archief Edw. Van Gelder.)

Heemkundekring "Corsendonca" v.z.w.

nodigt u uit op de

STATUTAIRE ALGEMENE LEDENVERGADERING

Deze vergadering gaat door in De Heischuur te Oosthoven op donderdag 7 januari 1999 om 20 uur.

Agenda:

- activiteitenverslag 1998
- financieel verslag 1998
- verslag door de commissarissen voor 1998
- kwijting te verlenen aan de beheerders en commissarissen over het jaar 1998
- aanduiding van twee commissarissen voor het jaar 1999
- begroting 1999
- planning 1999
- varia

de secretaris,
Rudy Cornelis

de voorzitter,
Wim van Hout

Het gezin J. B. Valentyns - Van de Putte

In "Corsendonca" nummer 2 van dit jaar verzorgde Roger Van Mierlo een boeiende bijdrage rond het turbulente leven van priester Joannes Baptista Valentyns. Het artikel gaf aanleiding tot het schrijven van dit opstel om iets meer te vertellen rond het gezin waaruit de geestelijke is voortgekomen.

In het gezin Jan Baptist Valentyns en Marie van de Putte werden zes kinderen geboren. De oudste werd naar zijn vader Jan Baptist gedoopt. Daarop volgden 3 meisjes: Maria Theresia, Cornelia en Maria-Anna, en nadien de jongens Josephus en Henricus. De oudste van de zonen werd priester, Josephus werd dokter en Henricus zou het beroep van zijn vader overnemen. Vader J. B. Valentyns was molenaar van beroep, wat hij van zijn vader Carolus had geleerd. Hij was een telg uit een kinderrijk gezin. Zijn ouders waren zeer bemiddeld en bezaten buiten hun windmolen te Zandhoven verder een aantal grondstukken verspreid gelegen onder Massenhoven, Viersel en Zandhoven.

Molenaar Jan Baptist was een ondernemend man. In 1770, op zijn 42e jaar, was hij sollicitant voor de gezamenlijke pacht van de 4 Turnhoutse molens, waartoe ook de molen van Oud-Turnhout behoorde. Op dat ogenblik was Graaf Julien Ghislain De Pestre heer van Turnhout; Jonker Joseph Fierland zijn rentmeester.

Het is met deze laatste dan J. B. Valentyns een pachtcontract onderschreef voor notaris Noten. Men schreef 28 sept. 1771. De overeenkomst ging in per 1 januari 1774 voor een periode van 6 jaar, het zou later verlengd worden. De pachtprijs bedroeg 5000 gulden courant per jaar. Daar kwam bij 14 gulden per maand voor de meester-molenaar en voor hun knechten 12

gulden. De graaf verlangde dat Valentyns enige “melkbeesten” stalde voor de heidecultuur, waarbij Valentyns knechten moest in dienst stellen aan 6 gulden per maand, geld dat door de Graaf ten laste werd genomen. Verder waren in het contract de sinds eeuwen geijkte formules opgenomen. Voor zijn jaarlijkse balans mocht Valentyns 400 gulden in rekening brengen. Over eventuele waarborgen en/of pandstellingen door Valentyns was in het contract nergens sprake, alhoewel dit gebruikelijk was. Wanneer onder Frans bewind de molens werden verkocht was Valentyns nog steeds pachter.

Of onze molenbaas thuis de eerstgeboren zoon was, weten we niet, maar de akte van scheiding en deling met zijn broers en zusters, opgemaakt nadat zijn ouders (vóór 13.1.1759) overleden waren, geeft zicht op wat hem ten deel was gevallen. We citeren “...De windmolen met borg van het octrooi en de windvang zoals die was ingepland op de Molenheide in Zandvoort, met daarbij het huis, de stal, de schuur, de hof, alles samen 30 roeden. En dan was er nog een bos van 400 roeden op de scheiding Viersel/Zandhoven.

Molenaar Jan Baptist Valentyns overleed te Turnhout op 4 Thermidor van het jaar X van de Republikeinse kalender (23.6.1802) in de ouderdom van 70 jaren. Zijn echtgenote leefde nog tot 12 november 1807; ook zij werd 70 jaar oud. Het echtpaar woonde te Turnhout aan de Potterstraat (thans Paterstraat) nr 333.

A. Verdegem okt. 1998

Winkelen in het dorp.

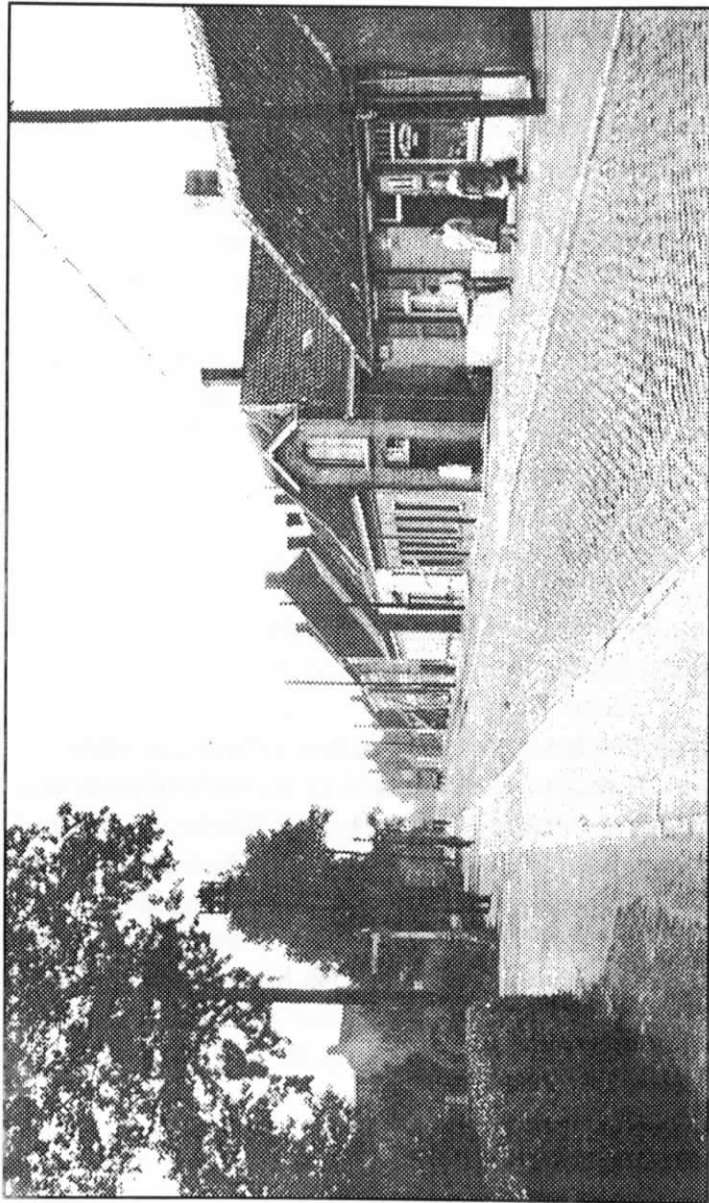
Oud-Turnhout Centrum was tijdens mijn jeugd jaren nogal goed voorzien van winkels. Uiteraard waren er niet zoveel als thans het geval is. Nu is het centrum vanaf de Wissel één winkelstraat geworden en is Oud-Turnhout uitgegroeid tot een voorstad van Turnhout. Menige Turnhoutenaars komen nu in het dorp Oud-Turnhout winkelen.

Maar laat ons nu eens terug gaan naar de jaren dertig, naar mijn kindertijd. Als men toen langs de Steenweg op Mol het dorp binnenkwam had men langs de rechterzijde in de richting van Turnhout de volgende winkels.

Eerst had men de winkel “bij Van Dijk” waar men terecht kon voor hoeden, klakken, schoenen, paraplu, wandelstokken enz. Verderop had men de gareelwinkel van Jan Dijkmans. Een huis of twee voorbij Jan Dijkmans had men de coöperatieve kruidenierswinkel “De Welvaart” dewelke werd uitgebaat door Jef en Mieke Van Herck.⁽¹⁾

Op de hoek van het Pausenstraatje had men de schoenwinkel van Jef en Anna Stek (Van Dijk). Jef was ook schoenmaker zoals zijn broer die schuins over de straat woonde en daar ook een schoenwinkel had. Beide broers hadden echter elk hun eigen cliënteel en de een moest niet proberen een klant van de andere in te palmen, want dan zat het er bovenarms op. Jef is echter op jonge leeftijd overleden. Na het overlijden van Jef heeft zijn vrouw Anna de zaak verkocht. Zij is toen als weduwe zonder kinderen een schoenwinkelteje begonnen in de rij van

¹ De Welvaartwinkel werd gesticht in februari 1920. De eerste geranten waren Jef Van Herck en vrouw Maria Meyndonckx, in 1939 werd de winkel overgedragen aan de dochter Maria Van Herck dewelke de winkel zou uitbaten tot 1966.

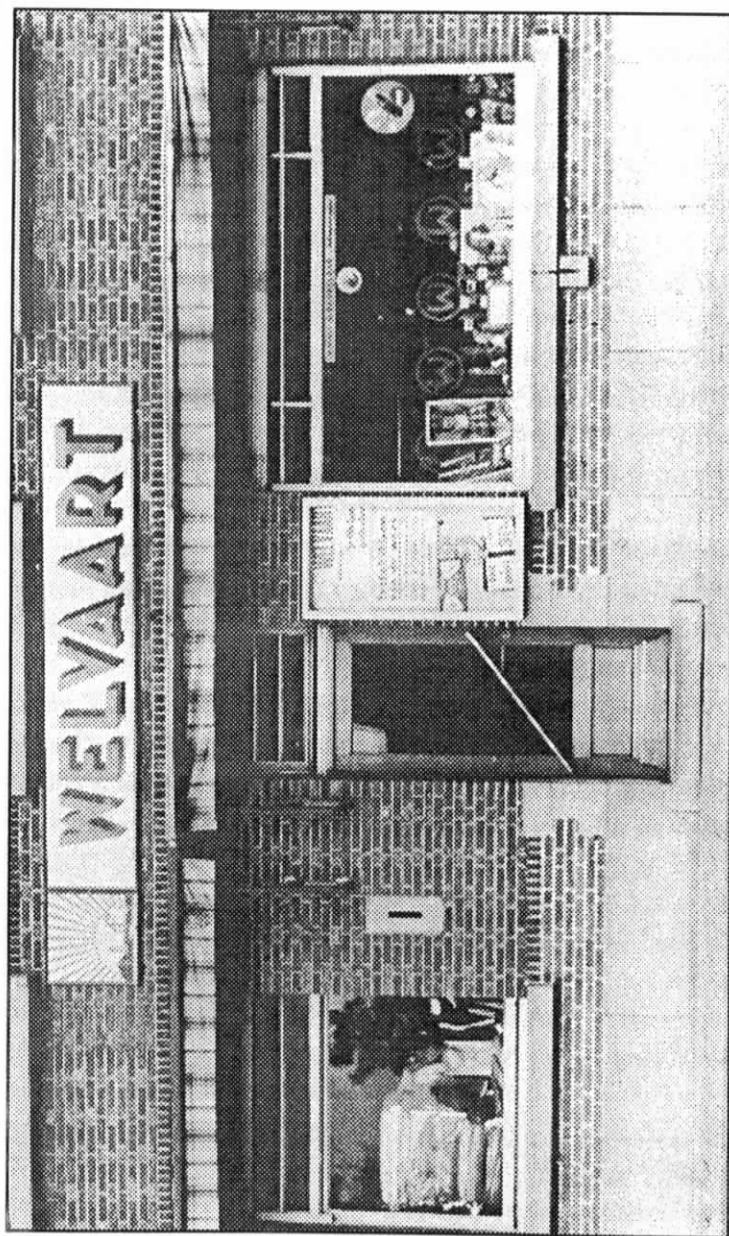

Het oude dorpsplein met op de hoek van de Van der Bekenlaan de winkel van bakker Jan Keyzers - Meynendonckx.

Mijendonckx op de Steenweg op Turnhout voorbij de Kerkstraat. De ouderlijke woonst van Jef werd omgebouwd en er kwam een merceriewinkel die werd uitgebaat door Mit Van Nijen. Naast de winkel van Mit Van Nijen had men de Pellis, velomaker en fietswinkel. Vervolgens had men de snoepwinkel van Charel Michielsens die bij de jeugd beter bekend was onder de naam "Chareltje Pik". Buiten winkelier was Charel Michielsens ook barbier en haarkapper. Het kappersalon van Charel bevond zich in een vertrek naast de winkel en het was ook langs de winkel dat men het kappersalon kon betreden. Naast Charel Michielsens, dus op de hoek van de Van der Bekenlaan en de steenweg op Mol, woonde bakker Jan Keyzers, die tevens ook een kruidenierswinkel had. Aan de overzijde van de straat, dus op de hoek van het dorp en de Van der Bekenlaan, had men de behang- en schilderswinkel van Jos Lenaerts. Twee huizen verder kwam men bij Peer Sas terecht, de filosoof van het dorp. Ook bij Peer kon men de haren laten knippen en de baard laten scheren en daarmee was Peer de directe concurrent van Charel Michielsens. Een huis verder had men dan nog de slagerswinkel van Gust Van Nijlen. Vandaar zo verderop tot aan de Kerkstraat had men geen winkels meer. Op de hoek van de steenweg op Turnhout en de Kerkstraat, schuins tegenover de herberg van Jef Nijs, was men bij Maria Vervoort beter gekend als Mieke Batter. Deze verkocht deels snoep en deels voedingswaren. Verder had men daar nog de electriekwinkel van Franse Smets, het schoenwinkeltje van Anna Stek, de velowinkel van Victor Segers en de drogisterij- en behangwinkel van Jansens. Op de splitsing met de Stw. op Oosthoven had men dan nog de slagerswinkel van Fons Verhaegen.

Op den Oosthovense steenweg juist over de brug van de Aa had men daar toen de zeeldraaijerij van Jos Van Dender en wat

De Welvaart gesticht in 1920 was de enige coöperatieve winkel van Oud-Turnhout.

verder op de steenweg was er nog de bakkerij van Albert Thijs en de behang- en schilderswinkel van Eduard Marissen.

Op de Nadorst had men de kruidenierswinkel van Mit Van Mechelen (Melis - Van Mechelen). Daar woonde ook Verbaanderd, de enige krantenverdeeler van het dorp. Jaren lang heeft Mitje Verbaanderd met haar man dagelijks de kranten thuis besteld. Ten slotte was er op de wissel nog de kruidenierswinkel van Rafaël Zwaans en zijn echtgenote Germaine Van Eemeren. Vandaar tot aan de Miko waren er geen winkels meer

Wanneer men het dorp vanuit Turnhout betrad, dus richting Mol, was de eerste echte winkel die men langs de rechterzijde tegenkwam die van Emiel De Proost alias Mil Kavoe. Mil was afkomstig van Arendonk en zoals al de mensen van Arendonk destijds had Mil ook zijn bijnaam namelijk Mil Kavoe. Hoe hij aan die bijnaam gekomen was heeft hij zelf eens na lang aandringen verteld. Zijn vader, zo zegde hij, had vroeger nogal dikwijls koude voeten, en op zijn Arendonks was dat kavoe en zo zijn zij aan die bijnaam gekomen. Mil baatte samen met zijn vrouw Mathilde een winkel uit van allerhande ijzerwaren zoals potten, pannen, kippendraad, drinkbusjes, kolenemmers enz. Mil was koperslager en loodgieter van beroep. Mil en Mathil waren gekende mensen in het dorp. En alhoewel ze zelf geen kinderen hadden waren ze toch kindvriendelijk. Jarenlang gingen de schoolkinderen van de buiten gehuchten die tijdens de middagpauze niet naar huis konden, hun boterham 's middags bij Mil en Mathil opeten.

Even voor de winkel van Mil had men eigenlijk nog wel een winkel van linnengoed, zoals lakens, handdoeken enz., maar dat was meer een gesloten winkel en diende meer als opslagplaats. Men kon er wel in detail kopen, doch de meeste klanten van Claessens bestonden uit kloosters, gasthuizen,

parochies enz. Eigenlijk was dit meer een groothandel.

Naast Mil Kavoe had men de bakkerij en kruidenierswinkel van Giele Van Mierlo. Wat verder maar van recentere datum was de groentewinkel van Lowieke Mariën. Naast Lowieke Mariën had men het coiffeursalon van Marcel Raeymaekers en wat nog verder was men in "den Ballans" bij Marie Goossens. Wat verder op had men dan nog de kaaswinkel van Rachelle Lemmens en Louis Sijsmans.

Op het dorpsplein zelf had men maar één winkel: de kruidenierswinkel van Mie Feyen. Na de dood van Mie Feyen nam Jan Leysen de winkel over. Jan was een gekende figuur in het Oud-Turnhoutse verenigingsleven.

Vooraan in d' Eigen had men de kruidenierswinkel van Jan Van Heuckelom. Voorbij het dorpsplein steeds nog richting Mol, had men nog het groentewinkeltje van Bakkerke Huysmans, en de schoenwinkel van Louis Van Dijck.

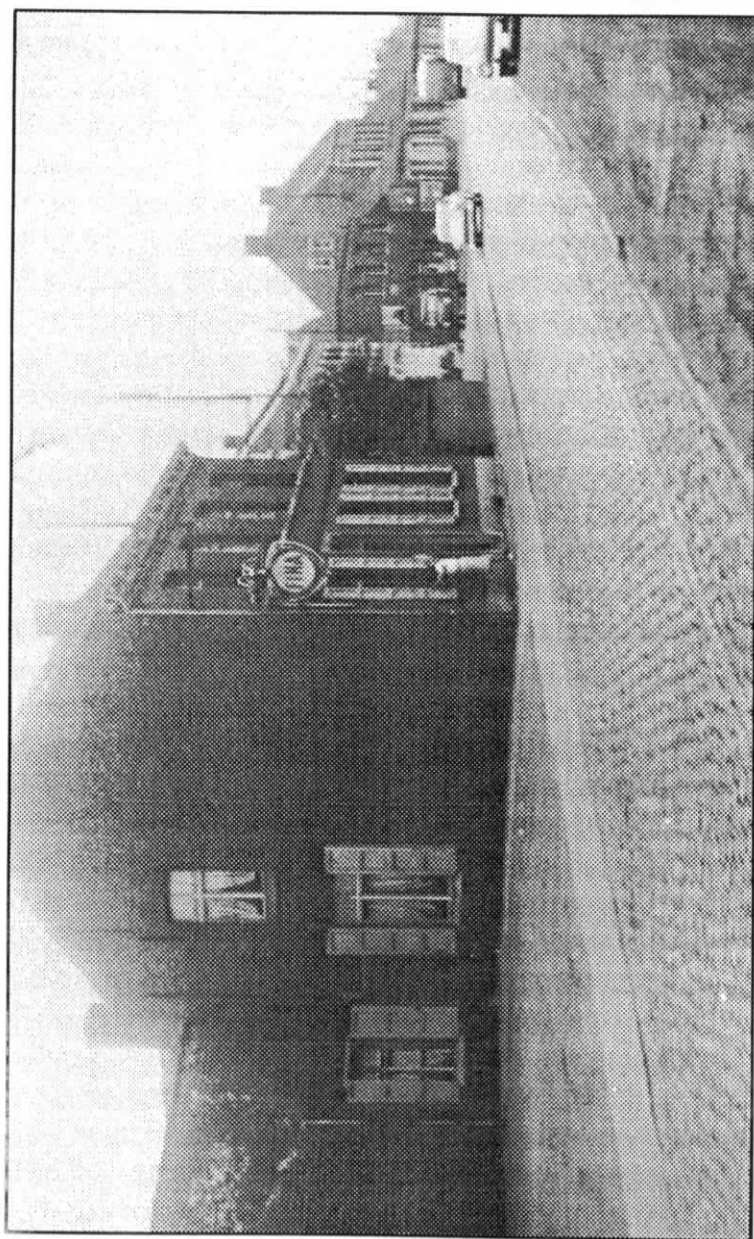
Kleerwinkels waren er niet, daarvoor was men aangewezen op Turnhout. Wanneer men een nieuwe jas, broek of jurk van doen had, trok men naar de kleermakers of de naaisters van het dorp. De meeste kleding van de mensen werden door hen op maat gemaakt.

Zo een dorpswinkel van vroeger kan men niet vergelijken met wat we thans gewend zijn. Mooi-ogende voorverpakking zoals thans het geval is bestond er toen nog niet. Wanneer men b.v. de winkel van Giele Van Mierlo binnenstapten, had men eerst de toonbank. Op die toonbank stond een weegschaal met koperen gewichten, een molentje met zichtkaarten van Oud-Turnhout en een missiebusje met een negertje dat knikte als men er een munstukje instak. Achter de toonbank onder tegen de muur stonden er verscheidene bakken met o.a. koffie, erwten, zout, bloem enz. Verder waren er ook schappen met

daarop borden en tassen, tutters en tutterflessen, opneemdoeken (dweilen) borstels, borstelstelen enz. Onder het uitstalraam had men de klompen voor mannen en vrouwen, en rond kerstmis waren er ook appelsienen te verkrijgen. Verder was daar nog aanwezig een grote klomp varkensvet, reuzel genaamd, een vleessnijmachine, want ze verkochten er ook salamie, paardenvlees, heps, kaars enz. Dat alles lag opgeslagen in een kast die beslagen was met fijne gaasdraad om de vliegen op afstand te houden. In het seizoen verkochten ze ook haring en pekelharing. De pekelharing, die gepekeld maar ongekuist in houten tonnetjes toekwam, werd dan door Liza de vrouw van Giele gekuist en in grote witte emmers opgelegd. Ook bij de andere winkeliers waar men pekelharing verkocht, werd dat zo gedaan want vooropgelegde pekelharing in bokalen zoals nu bestond toen niet.

In zo een dorpswinkel kon men vroeger voor alles en nog wat terecht tot zelfs petrol voor de lamp want electriciteit was er toen nog niet, en als zij er al was, dan was hij niet constant beschikbaar want in de begin periode werd hij na tien uur 's avonds door de maatschappij afgezet en was men verder aangewezen op de petroleumlamp of andere lichtbron.

In zo een dorpswinkel zoals die van Giele kwamen ook veel boerinnen met eieren en boter die ze dan aan de winkelier verkochten en met het geld dat ze daar voor kregen kochten zij dan hun wekelijkse "winkelwaar" in. Dat was kopen zonder geld, men kocht met gesloten beurzen. Nu moet men ook weten dat eertijds bijna alles wat men bestelde moest worden uitgeschept en gewogen, wat heel wat tijd in beslag nam. Daar de meeste mensen toen nog niet zoveel verdienden en er toen nog geen bestaanszekerheid was, werd er niet meer gekocht dan nodig was voor een week. Mensen die tijdens de winter,

De garage van Raeymaekers tevens kapsalon van Marcel, verderop met platdak bemerken we de winkel van Giele Van Mierlo. Daarnaast (voorruijstekend) de winkel van Mil Kavoe.

omdat er wegens de strenge vorst niet gewerkt kon worden geen geld meer hadden, konden hun winkelwaar op het boekje laten zetten en mochten dan later wanneer ze weer aan het werk waren betalen. Glazen flessen, of glazen confituurpotten werden aangerekend en men kreeg dan later, bij het inleveren van de flessen of glazen potten, het betaalde statiegeld weer. Melkflessen waren echter een rariteit, trouwens, de zonen van landbouwer Jan Van Beek wiens hoeve op de hoek van de Neerstraat en d'Eigen stond, hadden hun eigen melktoer en zij kwamen dagelijks aan huis met verse melk, boter en eieren. De melk die in grote melkkitten op de kar stond, werd per liter of per halve liter verkocht. Men schepte met de maatbeker de gevraagde hoeveelheid uit de grote melkkit en dit werd dan in uw melkkannetje overgegoten. De bakkers brachten het brood aan huis. Men had twee soorten broden, wit en grijs. Sommige bakkers bakten ook volkorenbrood van een ½ kg. dat in de volksmond een 'nonde djuke' werd genoemd en dat, meestal bij een goei pan spek met veel vet zodanig dat men zijn boterham daar goed kon indompelen, gegeten. Op zon- en feesdagen kon men ook melk- en krentenbrood bekomen evenals koffiekoeken en pistolets, doch dan moest men dat alles wel op voorhand bestellen, want die dingen werden toen niet zo maar gebakken zoals op de dag van vandaag. Lowieke Mariën was een echte groenteboer. Hij kweekte zelf veel groenten die hij dan in zijn winkel verkocht. Hij had ook een groentekar waarmee hij in Arendonk, van waar hij afkomstig was, ging leuren. In Oud-Turnhout had hij geen toer, die liet hij over aan Frans Jonckers (het Meulderke) en aan Fons Huysmans (het Bakkerke). Frans Jonckers leurde met paard en kar. 't Bakkerke laadde alles op een stootwagen, spande er de hond onder en trok zo door het dorp. De hond welk een echt

trekdier was, trok soms zo hard dat 't Bakkerke in de berries moest gaan hangen om zijn kar tegen te houden.

't Meulderke (Frans Jonckers) woonde vooraan in de Van der Bekenlaan. Hij was eigenlijk klompenmaker van stiel, maar om de eindjes aan elkaar te kunnen knopen, want hij had een groot gezin, hield zijn vrouw Trees er een groentewinkel op na. Wanneer 't Meulderke van zijn groentetoer thuis kwam, gebeurde het al eens dat hij te diep in 't glas gekeken had en dat hij zijn winst opgedronken had. Dan zat het er bovenarms op. Frans was van goede afkomst en was een man met een gouden hart, maar wanneer hij gedronken had was er geen huis mee te houden. Spijtig genoeg was 't Meulderke één van de slachtoffers die bij het binnenkomen van de Duitsers in mei 1940 laffelijk vermoord werd op het dorpsplein. Trees bleef met haar kroost alleen achter. Had het moeilijk, zéér moeilijk om met haar winkeltje de kost voor haar spruiten te verdienen. Toch heeft zij haar kinderen een goede opvoeding kunnen geven.

Fons Huysmans ('t Bakkerke) ging tijdens het seizoen - alles was toen seizoengebonden - ook met haring leuren. Op zijn fiets bond hij dan enkele bakken met haring en trok dan zo door het dorp. Zo'n haring kostte toen rond de 70 centiemen soms goedkoper, naargelang de hoeveelheid die men afnam, maar meer dan 5 centiemen moest men niet afbieden, dat lukte niet. Wanneer het haringseizoen voorbij was, reed hij met een ijsroomkarretje rond. Een kleine crème glacé kostte 25 ctm. en een grote ronde wafel 50 centiemen. De winkeliers deden elkaar soms wel eens concurrentie aan, maar bleven in het algemeen toch goede burens. Zij hadden tenslotte hun eigen cliënteel dat standvastig in dezelfde winkel zijn waren kocht. De enige coöperatieve winkel die er in het dorp was, was de

“Welvaart” uitgebaat door Mieke Van Herck. Daar kreeg men ‘welvaartzegeltjes’ die op het einde van het jaar omgewisseld werden.

Hoe anders is het nu, de kleine middenstanders zijn bijna allen uit de dorpskernen verdwenen. Mooie en grote handelszaken hebben hun plaats ingenomen en is Oud-Turnhout geëvolueerd van dorp naar voorstad van Turnhout. Voor ons oudere mensen toch moeilijk te verteren, maar ik weet het, men moet met zijn tijd mee en de tijd blijft niet stil staan.

Buiten de winkels en hun winkeliers waren daar ook nog de herbergiers met hun herbergen. In mijn jeugd waren er 28 Cafés in Oud-Turnhout.

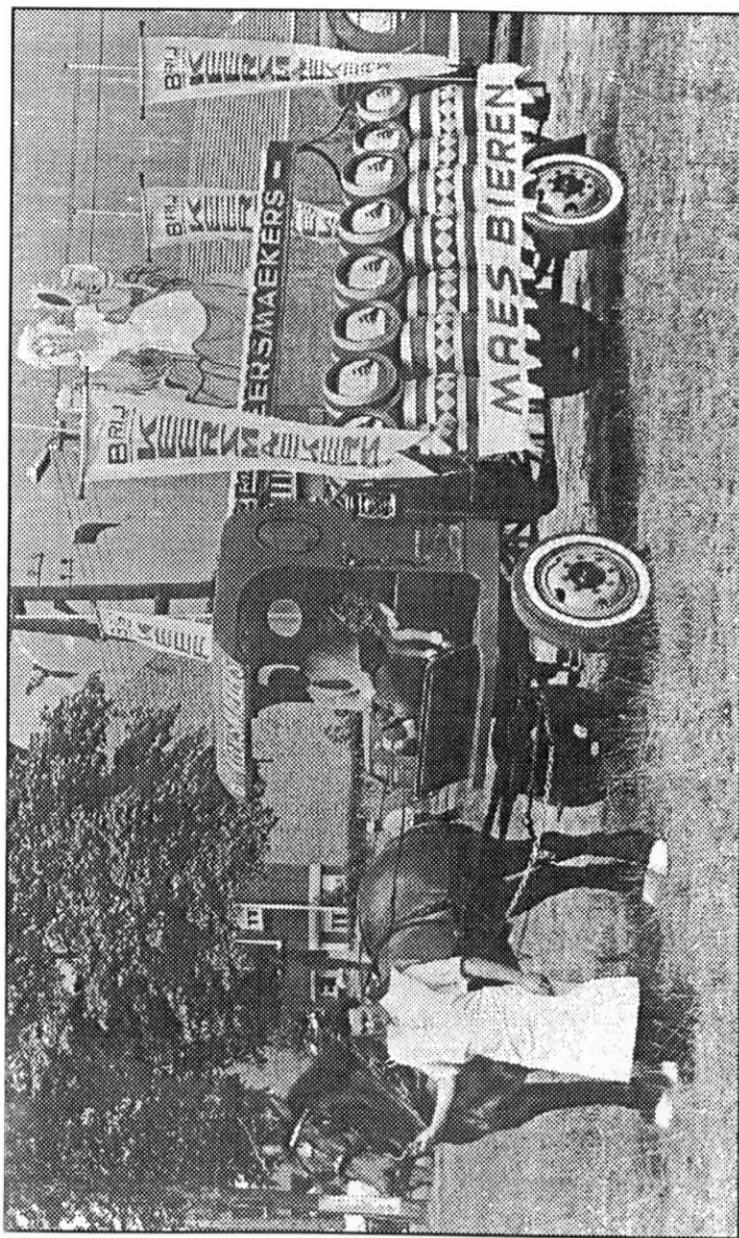
Een dorp met zoveel cafés zonder dat er één brouwer was, dat bestond niet.

In mijn jeugd was er echter nog maar één echte brouwer. De andere waren bierstekers (depothouders).

Henri Gijsbrechts, die op de steenweg op Mol woonde, was depothouder van Lamot en maakte ook frisdranken. Het water waarmee hij deze frisdranken maakten, trok hij uit de waterputten die in zijn tuin gelegen waren. In de volksmond noemde men hem Boerke Gijsbrechts. Ik geloof niet dat er veel mensen wisten dat zijn eigenlijke naam Henri was.

Op de hoek van het dorpsplein en d' Eigen, had men den dépot van Wieze, bij Jan Van Gestel. Jan Van Gestel verkocht veel tafelbier dat hij bij zijn cliënten met kar en paard aan huis bestelde.

Op de steenweg op Mol, een honderd meters voorbij Boerke Gijsbrechts, recht tegenover Boer Clijmans en naast de magazijnen van Joosen-Luyckx, had men een echte brouwerij, de brouwerij van Keersmaekers, bij de Kes, zegde men. Deze

Met paard en kar. Hier nog eens ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de brouwerij Keersmaekers in 1958.

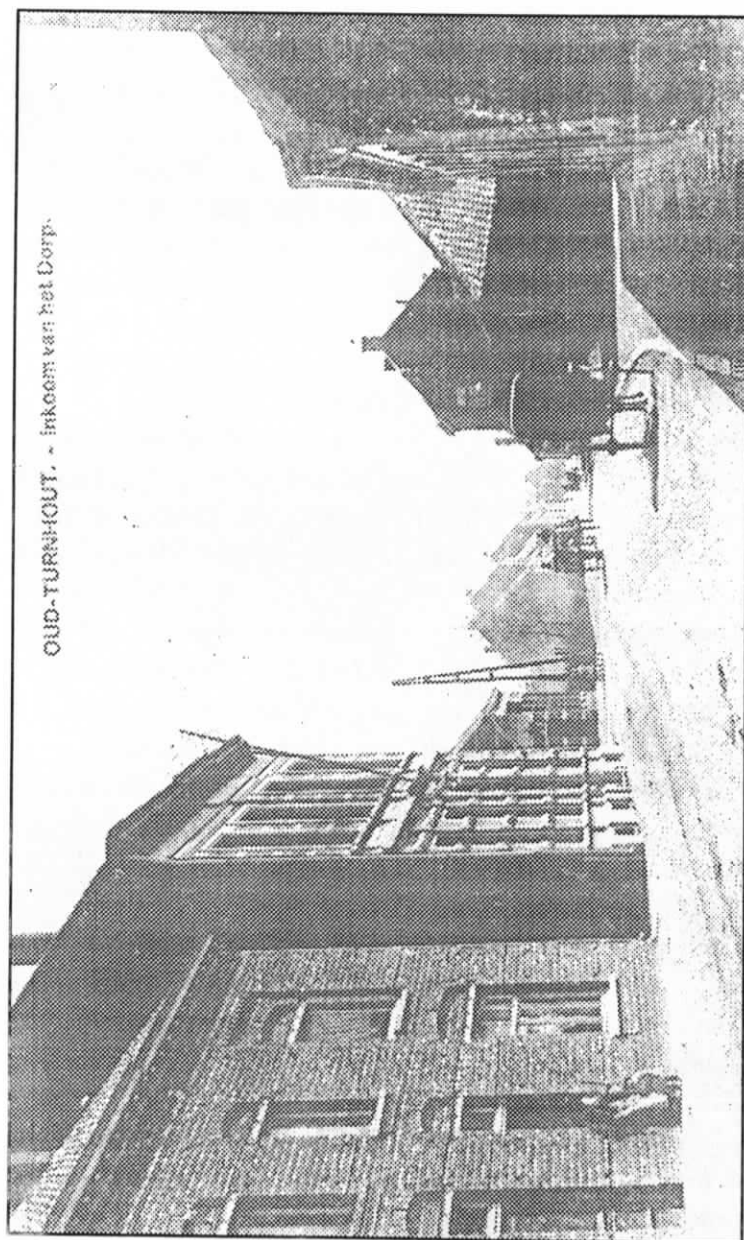
was dephouder van Bergenbier en Maes Pils maar brouwde ook zelf, meestal tafelbier, licht en donker. Hij brouwde ook het toen alomgekende Paterbier, een donker zoetachtig bier. Ik denk dat dit misschien wel de voorloper is geweest van het thans gekende Agnus bier. De eerste pint die door de jeugd gedronken werd, was ne Pater. De vrouwen dronken met de kermissen ook dat donkerbruine gerstennat. Het was niet zo straf als pils en ging er zoeter binnen. Men moest er al veel van drinken om er dronken van te worden. Men kon er 's anderendaags wel goed van naar de W.C. gaan.

Van op de straat kon men de flessen horen rinkelen wanneer deze gevuld werden, want de brouwerij bevond zich vast tegen de straatkant. Het brouwershuis bestaat nog, het is een mooi statig herenhuis dat men eigenlijk zou moeten klasseren als kunstpatrimonium.

Naast het huis had men een grote overdekte inrijpoort, met daar naast de brouwerszaal en de flessentrekkerij. Daarachter waren de opslagplaatsen, de paardenstallen en een prachtige tuin die zich uitstrekte tot bijna in de Neerstraat. Men noemde deze straat toen de "Smetstraat". Het paadje naast de brouwerij, dat een verbinding is tussen de Stwg op Mol en de Neerstraat, noemde men het padje van de Kes. Thans is het een gedeelte van de Hoogstraat.

De brouwerij Keersmaekers had een zeer uitgebreid cliënteel en had buiten ons dorp ook vele cafés in het Turnhoutse dewelke met paard en kar bediend werden. Ik geloof dat hij de laatste is geweest die met kar en paard uitvoerde, vooraleer hij geleidelijk naar transportwagens overschakelde.

Wanneer de voerman, gezeten op de bok de brouwerspet op het hoofd, met zijn lange smalle brouwerskar, getrokken door twee Brabantse paarden die opgesmukt waren met bellen en met

OUd-TURNHOUT. - Inkoop van het Dorp.

In het rustige dorp, in een lang vervlogen tijd, bemerkten we links de inposante woning van brouwer Meynendonckx, (brouwerij de Ster) met juist daarvoor een gedeelte van de "rij van Meynendonckx".

koper beslagen getuig, de bakken boven op de kar en de vaten onder de kar met kettingen vastgeklonken, naar buiten kwam gereden, maakte dat op ons een enorme indruk.

De voerman die mij het beste bijgebleven is dat is 'De Penge'. Hoe zijn echte naam was weet ik niet. De Penge woonde in een huisje aan het 'Blauw loopke', op de grens van Oud-Turnhout en Turnhout. Hij was een stoere robuste kerel die zich uitvoerig kweet aan zijn taak als brouwersknecht, zowel in het afleveren als in het drinken van het bier. Ik geloof dat hij in elk café dat hij aanreed zijn pintjes dronk, zodat hij 's avonds wanneer zijn toer er op zat, met zijn buik vol en zijn hoofd beschonken door het dorp kwam gereden zijn paarden aanmoedigend in flinke draf, zodat dat de bierwagen, nu geladen met lege bakken en vaten, gevaarlijk over de grillige kasseien hotsten.

Soms bleef de Penge al eens plakken en dan trokken de paarden, het wachten beu, er alleen op uit. Zij hadden hun taak volbracht en verlangden naar hun warme stal en haver. Zij kende de weg van buiten en de Penge kon er dan al sakkerend en vloekend achterna.

De Penge was ne speciale, die men in de analen van Oud-Turnhout niet mag vergeten.

Vroeger, voor mijn tijd, had ge ook nog de brouwerij van Mijndonckx, brouwerij 'De Ster', op de hoek van de Kerkstraat en de Stwg op Turnhout. Dit moet toen één van de welstellendste brouwers geweest zijn van den omtrek. Deze brouwerij was gekend tot in het buitenland.

Zijn eigendom liep vanaf de Kerkstraat tot aan de Stwg. op Oosthoven. Vanaf het grote patriciërshuis, thans spijtig genoeg afgebroken, tot aan de Stwg. op Oosthoven had hij een rij huizen gebouwd. Tussen het statige huis en deze rij huizen had men een grote inrijpoort die op een grote binnenkoer uitgaf waar de brouwerij gelegen was met de paardenstallen en de

opslagplaatsen. Men kon vanaf de straat de brouwerij niet zien. Daarachter had men een groot park dat zich uitstrekte tussen de Aa en de Kerkstraat. In de diepte grensde dit park in de Kerkstraat tot aan de eigendom van Jef Dierckx (Den Hertboer) daar waar thans de Brouwerstraat is.

In de Kerkstraat had men een poort die uitgaf op het park. In dit park heeft de fanfare 'De Burgerzonen' jaren zijn Vlaamse kermis mogen geven. Waarom deze brouwerij opgehouden is te bestaan weet ik niet. Was de familie rijk genoeg zodat de zonen de stiel niet voort moesten doen? De brouwer had verschillende zonen, waaronder Martin (Maatje) en Augustin (Stinus). Maatje is niet oud mogen worden, al heeft hij in zijn jeugd jaren er wel van geprofiteerd. Hij had een vurig rijpaard waarmee hij regelmatig uitreed. Gelaarsd en gespoord, de ruiterspet op, kwam hij dan in volle galop door de poort de Kerkstraat in gereden en hij werd dan door ons met grote verschrikte kinderogen nagekeken.

Stinus daarentegen was een echte levensgenieter. Ik denk dat Stinus in zijn jeugd jaren nooit gewerkt heeft. Hij was verslaafd aan gokken en bezocht regelmatig de casino's. Hij hield ook veel van de mooie vrouwtjes, deze hebben hem heel veel geld gekost. Getrouwd was hij niet, daar zag hij de andere meisjes te gaarne voor. Stinus heeft zijn erfdeel volledig opgeteerd, zodat hij op zijn oude dag zijn intrek moest nemen in een oude woonwagen in de bossen achter het Hoekven, tot dat hij werd opgenomen door de familie Vanhout uit Turnhout.

Stinus is oud mogen worden. Ik geloof dat hij nooit spijt heeft gehad van zijn losbandig leven. Hij schikte zich in zijn lot. Zijn drupke jenever en zijn pijp en tobak heeft hij nooit kunnen laten. En wanneer hij al eens een borreltje te veel op had en hij van vroeger begon te vertellen, fonkelde zijn oogjes nog wanneer hij dacht aan de voor hem zo mooie stonden die hij had

mogen beleven.

Stinus heeft nooit baldadigheden uitgehaald en al was hij al eens dronken hij, zou nooit iemand lastiggevalen hebben. Men zag aan hem dat hij van goede huize was.

De laatste dagen van zijn leven werd hij opgenomen in het rusthuis van Schrijvers in Arendonk. Stinus miste zijn borrel en zijn vrijheid. Hij kwam niet meer onder de mensen en kon in dit tehuis niet aarden. Hij weigerde nog te eten en stierf op 85-jarige leeftijd.

Stinus was een buitenbeentje zoals er zovelen in ons dorp waren.

De jongste, Marcel, was van een gans ander slag dan zijn twee broers. Hij hield de traditie van de familie in eren. Hij was getrouwd en had vier kinderen, waaronder 3 meisjes. De grootste ramp die Marcel heeft meegemaakt was in 1940 bij het uitbreken van de oorlog, toen hij zoals zovelen naar Frankrijk vluchtte. Tijdens die vlucht werden zij beschoten en gebombardeerd door Duitse vliegtuigen, met als resultaat dat de voorbeeldige huisvader, die zo bezorgd was om zijn kinderen, zijn drie dochters moest afgeven. Zij werden alle drie dodelijk getroffen en in enkele minuten tijd aan het leven ontruikt. Hijzelf kreeg een kogel in zijn been waardoor hij in heel zijn verdere leven en weinig mankte.

Marcel zocht zijn troost in het geloof. Het is onder zijn impuls dat het Onze-Lieve-Vrouw beeld ter nagedachtenis aan zijn kinderen en de andere slachtoffers van de gruweldaden, gepleegd door de Duitsers op 14 mei 1940 op het dorpsplein geplaatst werd.

Isidoor Mertens

De dekker zijn dak is klaar en hij maakt een "mei" onder de vorm van een tuiltje.

De Strodekker

Het Kempische volk heeft steeds de naam en de verdienstelijke faam gehad van een volk van wroeters te zijn. De grond was mager en de hulpmiddelen die onze boeren ter hunner beschikking hadden, mocht niet meer dan gering genoemd worden, zodat zij als het ware in hun zweets des aanschijs hun karig verdiende brood moesten eten. De dorpen lagen als vereenzaamde en gesloten eilanden in de Kempische heide. Eeuwenlang is het bijna schier overanderd gebleven. De manier van kleding, voeding, huisvesting enz. hadden door die eeuwen heen een omzeggens verstarde vorm gekregen. De gesloten economie van het dorp ging maar zelden over de grenzen van die kleine gemeenschappen. Turnhout was de grote stad, Antwerpen lag al aan het verre einder en niet iedereen had het geluk om eens zo ver te reizen. Van Keulen of Parijs had men wellicht al wel horen spreken maar daar bleef het dan bij.

Binnen de grenzen van onze dorpen, die als kleine gemeenschappen midden in deze Kempische zee lagen, tierden de geringe beroepen, die in de bescheiden behoeften van die gesloten groep konden voorzien. Daar was de boer, de smid, de wagenmaker, de molenaar enz. enz.

Het is eerst maar op het einde van de achttiende eeuw dat daar stilaan, hetzij dan op een bescheiden manier, verandering is in gekomen. De echte doorbraak, de echte opgang, is er maar eerst gekomen wanneer de electriciteit, de steenkool, de drastische ommekeer in de voorvaderlijke landbouw en het moderne verkeer de geslotenheid van onze Kempische dorpen doorbraken.

Er wordt al eens gezegd; "De eene zijn dood is de andere zijn brood".

Voor de industrialisatie voorzagen de plaatselijk Ambachten de dorpelingen in hun behoeften. Vele van deze ambachten zijn mede dank zij die industrialisatie verdwenen als hebben zij nooit bestaan zoals de zeeldraaiers, huidevetters, kuipers, kaarsengieters, tingieters, pottenbakkers, mutsenstrijsters enz. enz. Anderen hebben hun bestaan hetzij in gewijzigde vorm kunnen rekken zoals de smid, timmerman, molenaar enz.

Een van die vele ambachten die mede dank zij de wisselende behoefte van de tijd verdwenen is, was de strodekker. De lemen met stro bedekte hoevekens, de "veteranen" van Dirk Baksteen en Jakob Smits zijn er niet meer; ze zijn uit het Kempisch en Vlaamse landschap verdwenen.

En samen met hen en de opkomst van tichels en dakpan verdween ook langzaam het ambacht van de strodekker als zijnde overbodig geworden. In de beginperiode van de opkomst van tichel en pan hebben zij zich nog wel enige tijd kunnen handhaven, de bestaande met stro bedekte hoevens moesten immers onderhouden worden zolang deze nog in de tijd waren. Maar toen de boeren ook "modern" begonnen te leven en hun kinderen vaders armoe niet zochten te erven, waren hun dagen geteld.

Maar zolang schuur en huis met stro of riet bedekt werden, verdiende de strodekker goed zijn brood. Gans het jaar door was de strodekker op tocht en woonde hij in bij de boer die hem werk bezorgd had. Alleen de sneeuw kon hem van het dak houden. Het vak dat hij van zijn vader als het ware overgeërfd had, lag hem boven alles aan het hart.

Wanneer een landbouwer bij de strodekker aanklopte, hetzij voor het herstellen of het leggen van een nieuw dak of voor het leggen van een kap op een hooiopper, ging hij met de eigenaar mee om het werkveld te overschouwen. In één ommezien wist

hij hoeveel karrevrachten stro voor een herstelling of nieuw dak nodig waren, en hoeveel tijd dit werk in beslag zou nemen. Dan begon de onderhandeling tussen de boer en de strodekker. De dekker kwam dan mondeling overeen met de boer over de kosten en hoe hoog die konden kunnen oplopen, of de boer zelf voor het stro de bandroeden en wijmen zorgen, of dat hij dat moest doen. Zou de dekker zijn "knape" meebrengen of had de boer een knecht ter beschikking enz. enz.

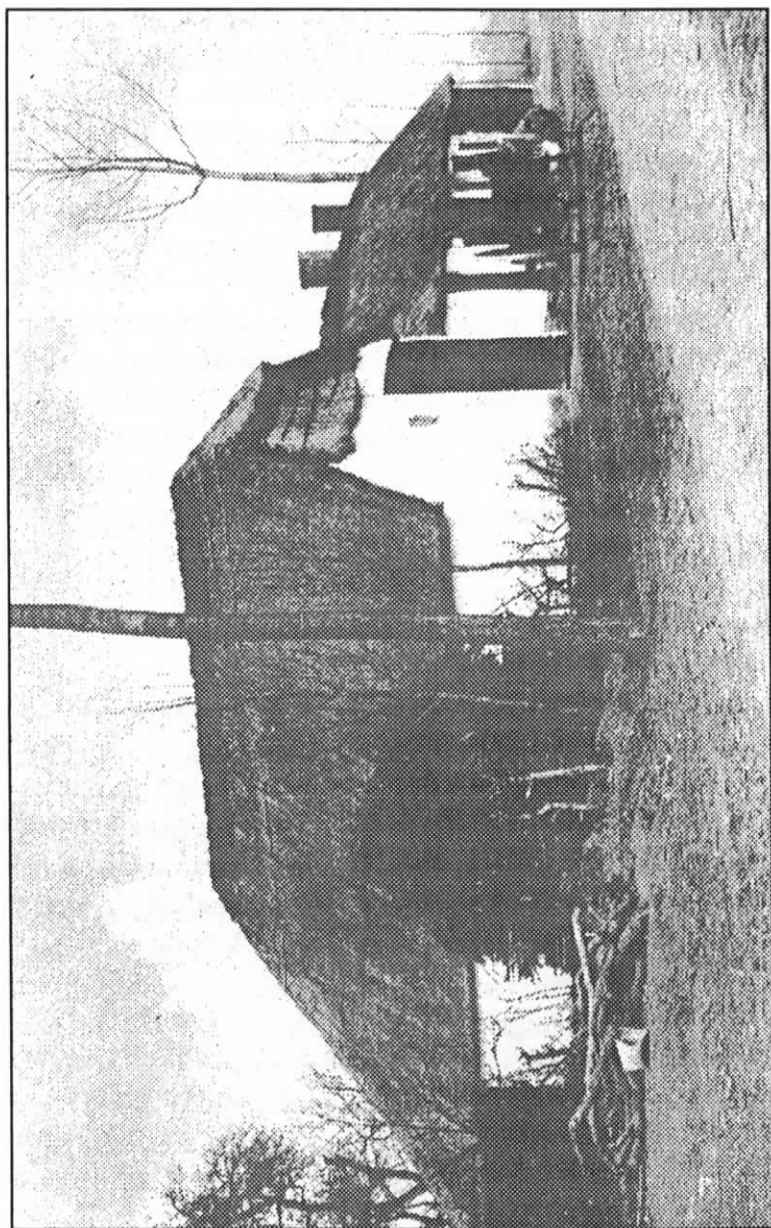
Op de afgesproken dag dan verscheen de strodekker en kon het werk beginnen. Daar hij soms de enige dekker van de omtrek was gebeurde het wel eens dat hij ver van huis stond te werken en dan was hij gedurende de werken de gast van de boer.

Hoe onwaarschijnlijk het ook moge klinken, een strooien dak was, al was het lichter dan pannen of schaliën en ook meer verluchtend, flink tegen regen, wind en sneeuw bestand.

Meestal werd er verkozen voor roggestro boven dat van tarwe, niettegenstaande dat tarwestro goedkoper was. Maar het stro van rogge was niet alleen gladder en mooier, het was ook langer en had een taaier en meer weerstandbiedende stengelbouw.

Wanneer de boer besloten had om zelf voor het stro te zorgen ging deze laatste bijzonder voorzichter te werk bij het dorsen. Het kwam er immers op aan om de huisjes, "de gaten", niet te breken, om derhalve zo de taaierheid van het stro te behouden.

De dekker gebruikte soms ook riet, stol of kemp (gepelde hennep). Iedere boer had destijds trouwens zijn eigen hoekje hennep staan, al was het maar om koorden of bindzeelen te maken. Ook vlasstengels werd er gebruikt. Dit laatste echter zeer zelden. Riet was wel het duurzaamste maar ook het duurste, daar het zware polderriet van ver moest aangevoerd worden zodat in de Kempen het gebruik ervan erg uitzonderlijk was.

Half schild- en een half wolfsdak. Een typische Kempische dakbedekking.

Het "stol" of "kemp" werd door de dekker gebruikt op die plaatsen van het dak waar de sleet zich het vlugst liet voelen. Meestal was dat op het dakhoekuiteinde. Het was dan ook daar dat deze gepelde hennep het meest gebruikt werd.

Om het stro op het dak vast te leggen, gebruikte hij band- of bindroeden, en wijmen van eiken of elzen.

Het bizonderste alaam of gereedschap van de strodekker was het zogenoemde paard of dekstoel. Dit was een miniatuur-ladder in hout met één trede, waarop de vakman, terwijl hij aan het werken was, kon gaan zitten of staan. Bovendien zijn stoel had hij een "haakpriet" waarvan het ene uiteinde voorzien was van een punt, en het andere van een haak. Dan had hij ook nog zijn "schuppriet", waarvan het ene uiteinde ook van een punt voorzien was, maar langs de andere kant van een klein schupje of spade.

Verder was daar ook nog het knijp- of schakelijzer, een scheermes, een hamerbijl, een dekplankje of klopplankje en lederen knielappen.

Met al dit gereedschap was onze strodekker gewapend om aan de verschillend types van daken het hoofd te bieden. In de Kempen en het Vlaamse land waren er verschillende structuren van daken. Zo had men o.a: het Wolfsdak, het Schilddak, het Zadeldak of Sparrendak, het Lessenaarsdak en het Uitsteekdak.

Wolfsdak en Schilddak waren te oordelen naar hun samenstelling, het best geschikt tegen vochtigheid en het onderhouden van een min of meer dezelfde temperatuur.

Meestal kwam zo een dak langs de Noord-Westelijke kant tot laag tegen de grond. Deze kant was "de kwaaie kant", en, waar de woning goed beschermd is tegen regen en wind, doordat dit lagerkomende dak gedeeltelijk de rol van scherm speelde, daar

kon lucht en licht gemakkelijk langs de bewoonde voorkamers van de Zuid-Oostelijke kant binnendringen. Kwam daar nog bij dat de structuur van het Wolfsdak niet alleen de woning beschermde, maar echter ook de strenge koude en grootste warmte afzonderde. Geen ander materiaal kon dit zo goed als stro of riet. Het is dan ook begrijpelijk dat onze voorouders de voorkeur gaven aan het stevige Wolfsdak boven al de andere. Hoe werd nu zo'n strooien dak gemaakt, welke techniek werd er gebruikt?

Naargelang men stro, riet of stol gebruikte om een dak te dekken, sprak men van een strodak, een rietendak of van een stollen- of vlasdak, en naargelang het "gelei" aangebracht werd, had men een gedreven, een gelegd, of gebundeld dak. Op een gedreven dak lagen de strohalmen met de "gaten" naar beneden.

Een gedreven dak had de sterkste bezetting maar was ook kostelijker dan een gelegd of gebundeld dak. Bij een gelegd dak lagen de "gaten" naar boven en vormden de aren de buitenlaag, het was ook dunner, vandaar dat het goedkoper was. Men had minder stro nodig. Had de strodekker zijn vak goed uitgeoefend en had de boer geen tegenslag met extremen weersomstandigheden, dan ging een goed gedreven dak circa 40 tot 45 jaar mee.

Als "den Dekker" ergens zijn tenten opgeslagen had, was zijn eerste werk om het stro eens goed na te zien. Als hij het in goede staat had bevonden, bracht hij, of zijn knecht het stro zo dicht mogelijk bij het gebouw dat moest gedekt of hersteld worden, en werd het stro naargelang men het nodig had in bundels naar boven gebracht.

Het stro werd dan open gespreid, te beginnen van de onderste daklijn, en de eerste gang werd gelegd over de ganse lengte van het dak.

Hoe ging de dekker te werk, hoe werd een gang gelegd?

Hij stuipte eerst het stro tot de gaten van al de strohalmen waterpas waren, verdeelde dan het stro volgens zijn lengte op eenzelfde laag-dikte, horizontaal op 2 tot 3 deklatten en dreef daarna de halmen of stengels aan de gaten, derwijze dat deze stengels gelijklopend waren met de helling van het dak.

Het schragen der deklatten, dit is de heuzing, geschiedde door "heuzingstaarten", vastgemaakt aan de zolderbalken.

Wanneer de eerste gang er op lag, nam hij zijn "dekplankje", om de stengels vast ineem te drijven om dan een aanvang te maken met het vastleggen van het stro. Hierbij gebruikte hij dan zijn "stoel" waar hij zich op kon zetten om zo als het ware over het dak te rijden.

Dwars over het stro juist boven een deklat, legde hij een bindroede die hij met zijn knijpijzer aan een deklat bevestigde. Met zijn priem doorboorde hij dan het stro boven en naast de deklat, stak een wis of wijm door de ene opening, hengelde met zijn haakpriem door de andere opening, en trok wis of wijm er zo door naar boven toe. Vervolgens trok onze ambachtsman beide uiteinden van de wis of wijm naar elkander, stak dan zijn haakpriem en schuppriem kruiselings door de laag stro zodat de uiteinden van de priemen onder een deklat kwamen en de "knoop" of middelpunt van iedere priem op de bindroede drukte.

Als hij dan met zijn linkereleboog op de schup van de ene priem, en met zijn rechtereleboog op die van de haakpriem drukte, dan werd het stro dat onder de dwarsliggende bindroede lag, letterlijk tegen de deklatten geperst en kon de dekker met zijn vrij-gebleven handen de wis knopen. Eens dat de knoop gelegd was, werden de priemen weggenomen en zou de knoop, door het operende stro, nog meer toegesnoerd worden. Deze

Niet alleen de woning maar ook de hooioppers of "paalschuur" werden van een strooien "kap" voorzien.

bewerking werd om de 30 centimeter herhaald. Na de eerste laag volgde de tweede, de derde enz. tot men een dikte van 30 tot 35 centimeters bereikt had, telkens twee, soms één deklát opschuivend naar boven toe, naargelang men met kort gesneden stro, of stro in volle lengte werkte. Door dit opschuiven werden de bindroeden en wijmen onzichtbaar.

Wanneer al de gangen gelegd waren werd een aanvang gemaakt met de "vorst" en de "nokgang", waardoor beide dakvlakken aan elkander verbonden werden.

Hier voor werd het stro in zijn volle lengte gebruikt. Hier bleven de verbindingen der gangen, dat met doorgekliefde bindroeden waarvan de platte kant naar binnen gekeerd was gebeurde, wel zichtbaar.

Na de nokgang kwam de vorst aan de beurt, de vorst waarvan het goed en lang bewaren van het dak afhing.

Ook hier had men de keuze uit verschillende vorsten. Men had gewrongen, staande of liggende, gevouwen, gebonden, zoden- en gesteken vorsten.

De zodevorst bekwam men door het leggen van heidekruidzoden boven de samengevoegde nokgangen. Deze zoden die ongeveer 30 cm breed waren en 80 cm lang werden omgekeerd op de nok gelegd en werden vastgehecht met pennen of pinnen, die door de zode geduwd werden en zo vastgestoken in de strolaag.

De gestreken vorst was een pannevorst, en werd zo genoemd, omdat het stro onder de pannen gestoken zat.

Om het dak nu tegen voegtijdig verval te beschermen, niet alleen tegen storm wind sneeuw of water maar ook tegen de vogels die zo graag op de vorst hun bek kwamen scherpen, werden er rieten boogjes op de vorst geplaatst, "beugels". Aldus moesten de vogels noodgedwongen op deze beugeltjes

CORSENDONCA

neerstijken en konden zij zo het nokstro niet meer lospeuteren. Tenslotte werd er op de beide uiteinde van het dak een "spie" of "tuiltje" gestoken om het loskomen van de bovenste laag te beletten. En hier uitte de dekker dan ook zijn gevoel voor schoonheid, deze spie die meestal in de vorm van een figuurtje was gemaakt, was meestal ook de zegel of kenteken van de dekker. Het was als het ware zijn uithangbord, daaraan kon men zien welke dekker hier aan het werk geweest was.

Jaren lang, ja zelfs eeuwen lang hebben deze vakmensen hun ambacht uitgeoefend. Toen kwamen de tichels en later de dakpannen. Eerst waren het de rijke huizen die met tichels bedekt werden, daarna kwamen de stadsbewoners, en met het uitbreiden van deze moderne bedekking verdween stilaan de strodekker om tenslotte uit te sterven.

Alhoewel, soms steekt er hier of daar nog eens een zijn kop op. Vroeger werden de rijke huizen met "tichels" gedekt; thans gebeurd het andersom en worden de rijke huizen soms weer met stro bedekt.

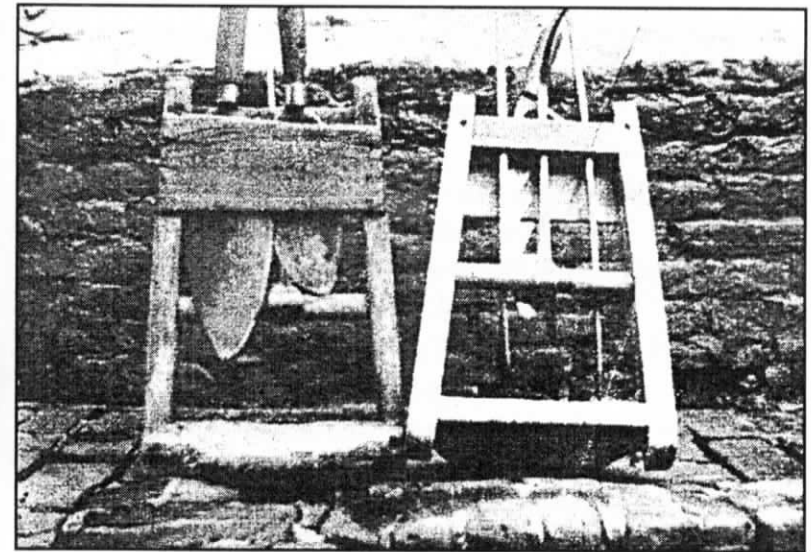
Maar de tijd dat de boer er op stond te kijken en zich afvroeg of dat deksel zijn leven zou duren is voorbij. En zoals reeds gezegd: de "veteranen" van Dirk Baksteen en Jakob Sits zijn er niet meer. En zoals het haardvuuren in de hoevens zijn uitgedoofd, zo doofde ook de vlam van de strodekker stilaan maar zeker uit. Honderden jaren oefenden zij een van de belangrijkste ambachten uit, ze waren belangrijke mannen in dorp en streek, ze waren onmisbaar. Nu zijn ze verdwenen, als hebben ze nooit bestaan.

Het moet anders wel een eigenaardig en boeiend schouwspel geweest zijn om de dekker op zijn dekstoel bezig te zien waar hij met zijn haakprien en schakel laag na laag legde, zo naar de nok van het dak klimmende, die met zoderussen, vastgezet met

CORSENDONCA

houten pennen, de bekroning van het werk was. En dat terwijl de boer die beneden de strodekker gadesloeg, zich inderdaad afvroeg of dat dit deksel het wel zijn leven lang zou uithouden.

Roger Van Mierlo

Het alaaam van de strodekker staat ingepakt.

Bronnen: Hapke Staf. "De Strodekker in Vlaanderen", in het weekblad "De Stad", 1934.

Toen 't Kosterke stierf

't Was weer eens winter geworden. Een winter met sneeuw en vorst. Over de stille, witte kerkweg stapten vier boeren, met dragen, gemeten tred. Ze droegen een doodskist. 't Hoofd gebogen, de kloeke schouders rijzend en dalend, stap voor stap, zo gingen ze, de boeren met de kist. Over de witte velden wickten de kraaien.

Achter de kist kwamen de mensen. Meest oude mensen met rode neuzen en waterogen. Want 't was koud op die hoge kerkweg. Ze praatten gedemp over de sneeuw en de koude, over de griep en over de mensen die de laatste tijd begraven werden. En bij die mensen was ook de Pep. De oude, taaie Pep, stijf in 't zwart gestoken met een gestreken boord op zijn hals. En de grote rossen flodderhoed had hij diep over zijn oren getrokken. De Pep zei niets, geen woord. Hij liep almaardoor te dubben en te peinzen aan Djekske, 't goeie, trouwe Djekske, dan eens zijn diksten vriend was en dat nu dood was. Zo ontvielen ze hem alle, de vrienden. Eerst de Kees... toen Djekske. D'r bleven er niet veel meer over. Arme Pep!

Traag gingen ze, de boeren met de kist. En de harde sneeuw knarpte onder hun klompen.

In die kist lag Djekske, het kosterke, koud en stijf. Een schone dood was hij gestorven, een schone, zaligen dood, lijk hij 't zijn hele leven gewenst had.

Als er ergens een mens op sterven lag - en honderden had hij er zo zien liggen met de laatste adem in 't lijf - en als hij dan de familie zag snikken en huilen, dan bleef Djekske kalm. Waarom moesten ze ook huilen, die malle mensen? Die mens, die daar op zijn uiterste lag, ging immers een zalige dood sterven. En dan was die ineens en voor altijd gelukkig. Terwijl de huilers daar nog jaren achtereen in de miserie konden ploeteren. Als

Djekske dan, na 'n berechting, de zieke zag liggen, met die zalige lach op 't bleeke wezen, de lach die ze allemaal hebben als hun geweten gerust is, dan was Djekske jaloers. Dan had hij de woorden op zijn tong:

"Zeg, vriend, willen we ruilen?"

En als ze terug naar de kerk gingen, 't kosterke voorop met bel en lantaarn, dan zei hij, altijd hetzelfde:

"Dat hij van geluk mag spreken... 'k Wil maar zeggen dat hij bij de goei is. Om zo'n schone dood te sterven, zie, daar zou ik wat voor over hebben."

En Djekske was een schone dood gestorven. Lang was hij ziek geweest en veel had hij geleden. Hij had het aan zijn keel. Die was langzaam, heel langzaam toegegroeid, tot er geen lucht meer door kon. En toen was Djekske gestorven.

Weken had hij op zijn bed gelegen met altijd die eigenste, knagende pijn aan zijn keel. 't Ware lange, vervelende dagen. 't Eene uur lag Djekske op zijn linkerzij en dan zag hij de stoel waarop zijn klederen hingen. Die hingen daar en ze bleven daar hangen. Die broek die had Djekske al zó lang gedragen, en nog was ze niet versleten. En zijn jas hing er ook, zijn groene slipjas, die eens mooizwart was geweest. Daar was hij mee getrouwd, met die eigenste slipjas, die daar op die stoel hing. Op een van de mouwen was een vlek. 't Was kaarsvet. Djekske had er die vlek nooit af kunnen krijgen.

't Andere uur ging 't kosterke op zijn rug liggen. Dan zag hij 't effen, wit plafond, waartegen hier en daar een dode vlieg plakte. Die hadden ook geleefd, die vliegen, en nu waren ze dood. Zo ging het ook met de mensen...

Dan weer lag Djekske een uur op zijn rechterzij. Zo lag hij 't liefst. Hij kon door 't vensterke kijken en over de hovekens van de burens zag hij de telefoondraden bij de steenweg. Djekske had die draden dikwijls geteld. D'r hingen er acht. Hij

telde ze elken keer dat hij er naar keek. 't Was zo, d'r hingen acht draden. Die deden hem peinzen aan de acht zaligheden. En die kon hij van buiten opzeggen. Hij wist ze zo goed staan in zijn versleten kerkboekjes, zo omtrent in 't midden waar de bladen het vuilst waren. Daar stonden ze. Djekske had ze honderden keren gelezen. En van die acht kwam er altijd één naar voren. Eén die voor hem bestemd was. Die hij best begreep, juist lijk hij die dikke telefoondraad, de derde langs onder, beter zag dan de anderen. En stil, zo stil dat hij 't zelf niet kon horen, rolde de woorden uit zijn mond:

“Zalig de armen van geest, want hunner is het rijk der hemelen.”

Zo stond het gedrukt. En 't kosterke lei het uit op zijn manier. Die armen van geest waren de simpele mensen, die niet vroegen naar hoe of waarom. Die trouw bleven aan 't enige, echte geloof, dat ze meedroegen van uit hun jeugd.

Als 't kosterke terugblikte over gans zijn voorbije leven, zeventig jaar was ie geworden, dan vond hij er niets dat zijn geweten ongerust maakte. De vele “druppeltjes” die hij gesnoept had bij Mieke van Nante en elders nog... ja, dat waren geen perels aan zijn kroon. Zou 't wel zonden zijn, jenever te drinken? Die was toch niet voor de zwijntjes uitgevonden! Djekske had ze “gepakt”, al die druppeltjes, omdat ze hem zo behaaglijk kriebelden in zijn keel. Nooit had hij zich moedwillig bedronken. 't Had hem telkens verrast.

“Dat laatste borreltje,” placht Djekske te zeggen, “dat heeft me verneukt.”

En al die “druppeltjes” had ie betaald, eerlijk betaald. D'r stond geen enkel schreefke meer bij Nante op de kelderdeur.

Zo lag 't kosterke te peinzen en te dubben al die lange, vervelende dagen dat ie stom en stil op zijn bed moest liggen.

'n Nachts lag ie veel wakker. Als hij zijn kop op de rand van

't bed lei, kon hij door 't rondeke van de vensterluiken kijken en dan zag ie een klein stukske van de hemel. Een klein lappeke slechts, maar soms stonden er wel twintig sterren in. D'r kwamen er altijd bij, hoe langer hoe meer, grote en kleine, van die heel kleine pinkeldingeskes, die hij maar amper zien kon. En daarachter, ver achter die sterren en achter dat blauw, daar was ergens de hemel. De schone, blijde hemel, waar 'ne mens niet moest werken. Waar ze gratis-voor-niet jenever schonken en waar ze alle dagen rijstpap aten, met gouden lepels. Kouwe voeten en waterogen, waar Djekske zoveel last van had, dat kenden ze daarboven niet. En altijd was 't er feest en ze liepen er allemaal in schone witte kleeren met blauwe bloemekens d'r op.

Kon ie er toch eens doorheen kijken, heel eventjes maar, door dat dondere blauw. Met 'n goeië verrekijker, ging dat misschien wel. Neel, de commandant van de pompiers, die had er zo een. “Mijn zienbuis” zei Neel. Ja, en dat was een straffe. Als Neel daardoor naar een brand keek, 't mocht twee uren ver zijn, dan voelde hij zijn kaken warm worden. Met zo'n tuig kon Djekske misschien wel in den hemel kijken.

In de zoldering van de kerk, vlak boven 't hoogaltaar, was een glazen koepeltje, met wel tien verschillende kleuren. Als daar de zon op scheen, kreeg men 't schoonste kleurenspeel dat men zich denken kon. 't Kosterke keek altijd naar dat koepeltje. Schooner kon 't in den hemel niet ziin.

Daar peinsde Djekske dikwijls aan, terwijl ie ziek lag, aan dat koepeltje en aan alles in de kerk, de heiligen en de klokken. Als hij nu eens dood ging, wie zou dan voor alles zorgen?

De mensen zeiden van 't kosterke dat ie 'n simpele was. Maar ze kenden hem niet. Djekske was een dubber, een denker, een filosoof.

Eens vond hij een dode kat op 't kerkhof liggen. Een schone, gestreepte kat. 't Kosterke bleef er op staan kijken. De kat was nergens gekwetst. Ze was een natuurlijken dood gestorven. En 't beest lag daar zo mooi, tussen twee grafheuveltjes in, met de pootjes saamgetrokken op de witten buik.

Djekske vond het vreemd. D'r stierf zelden een kat op het kerkhof. Die vonden meestal hun dood in klemmen of vallen of ze werden door een hond gekraakt. Die 't geluk hadden oud te worden, te oud, die werden in een zak gestoken en dan verdronken.

Maar deze lag nu op 't kerkhof. En zo schonekes lag ze daar. Die kat, 't kon niet anders, die kat had een ziel. Die was daar op 't kerkhof komen sterven, omdat ze in gewijden grond wilde begraven worden.

En Djekske ging in de kerk de schup uit 't rommelhokje halen en hij groef een putteke in 't verste hoekje van 't kerkhof waar geen graven stonden. Daar legden hij de kat in.

Als 't grafje weer dicht was, drukte hij er een kruisje op met de kruk van de spade. De grafmaker had ie 't zo zien doen.

Djekske zij daar niets van, tegen niemand. 't Kon wel eens heiligschennis zijn, een kat op 't kerkhof begraven.

En dat goedgelovige, oude Djekske was zo plots ziek geworden, erg ziek en weken achtereen had hij op zijn kamerke gelegen. 't Was er altijd stil op dat kleine kamerke en Djekske hoorde 't zware hijgen van zijn borst en de lastige gang van zijn asem door zijn zieke keel.

De Pep kwam hem elke dag gezelschap houden, voor een uurtje, tussen licht en donker. Dan zat hij aan 't voeteind van Djekskes bed met zijn rug naar het raam. En de Pep sprak over snoek en paling en over de vogelvangst. En hij vertelde 't nieuws van den dag. Djekske lag almaardoor te luisteren en 't kosterke benijdde den taaien, gezonden Pep. Die was vijf jaar ouder dan

hij en die was nog verre van versleten. Die werd zeker en vast honderd jaar oud. De Pep was gezond en Djekske was ziek. En 't kosterke was er nijdig om.

De Pep van zijn kant was erg ingenomen met zijn zieke kameeraad. Hij zag het beter dan wie ook, dat 't met den dag slechter ging. Maar de Pep zei dat nooit. Hij zei maar dat Djekske er flink uit zag en dat ie niet begreep waarop zo'n blozerd in zijn bed bleef liggen. "Zo'n blozerd" zei de Pep en, och arme, 't kosterke had een kleur lijk een boterpeer. Toch zei hij dat, die goeië, trouwe Pep.

Djekske was ziek en hij zou niet meer genezen. Jaren achtereen had ie met die kwaal gelopen. Maar steeds had hij de pijn kunnen verduwen met een druppeltje "klare".

Toen was die lamme oorlog gekomen en nergens was er nog jenever te krijgen. 't Was 'kosterke zijn dood.

Ze hadden er een dokter bijgeroepen. Die kwam dikwijls en die bleef maar komen. En die zei altijd hetzelfde : 't was niet beter maar ook niet slechter en Djekske moest maar veel geduld hebben. Dozijnen fleskens had 't kosterke uitgelepeeld en geen zier had het hem geholpen.

"Neen, meneer-de-doktoor," zo had ie 't zelf gezegd, en zijn stem had hees geklonken en hij moest de woorden met geweld uit zijn keel wringen, "neen, meneer-de-doktoor, ge weet gij zo goed als ik dat 't allemaal verloren moeite is. Al gaaft ge me 'nen halven hectoliter van uw medicijnen, 't zou me geen zier vooruit helpen. Dat ik mijn druppeltje moet missen, zie daar zit het hem!"

De Pep had uren ver gelopen om toch maar ergens een fles "klare" te ontdekken. 't Was verloren moeite. Tot hij hoorde spreken over een oud manneke, een soort kwakzalver, die op zijn eentje te wonen zat ergens in de bossen achter 't Ravels Kamp en die, voor alle mogelijke kwalen, drankjes en zalfjes

fabrikerde. Die maakte ook jenever, beste deugdelijke jenever.

En de Pep ging er op uit, bij de zes uren weg en meer. En hij bracht jenever mee, een volle, literse fles.

Djekske kreeg een davering in zijn lijf toen de Pep met 't goede nieuws kwam binnen vallen. Maar, och arme, amper had ie 't goedje geproefd of hij spuwde 't weer uit. En, met zijn ogen vol tranen, had ie geroepen :

"Dat is geen jenever, dat! Water is 't... water met peper d'r in." En toen had ie zich koppig onder 't deksel verstoken en de Pep heeft ie niet meer willen bezien.

En toen was 't kosterke gestorven bij gebrek aan asem en jenever. Heel langzaam was ie dood gegaan, lijk een lampke dat uitgaat omdat 't geen olie meer heeft. Drie dagen had zijn doodstrijd geduurd. Om de twee minuten ging zijn asem met een lastigen reutel door 't enge pijpke van zijn keel.

Den derde dag, tegen de avond, trok Djekske voor de laaste keer zijn ogen open, zijn grote, klare ogen. Hij zag zijn vrouwke bij 't bed staan en stil, nauw hoorbaar had hij toen gevraagd : "Hed-de de sleutels al aan meneer pastoor gegeven?"

Toen liep er een rilling door zijn lijf en stijf bleef ie liggen met ogen, stom-starende ogen en een mond die nog naar asem schepte.

't Kosterke was dood. En met heur zachte handen deed Betteke zijn ogen toe en onder zijn kin had ze 't versleten kerkboekske met de acht zaligheden gestoken.

En de boeren droegen hem over de stille witte kerkweg. In den toren tampten de klokken. En tussen de mensen liep de Pep, de oude, taaie Pep, met zijn rossen flodderhoed.

Leo Op de Beeck

Inhoud

Voorwoord	Blz. 1
Voorstelling "De tijd van toen".	Blz. 3
Kerstmis	Blz. 5
De gemeenteraad 100 jaar geleden.	Blz. 6
Statutaire Algemene Ledenvergadering.	Blz. 8
Het gezin J. B. Valentyns - Van De Putte.	Blz. 9
Winkelen in het dorp.	Blz. 11
De strodekker	Blz. 29
Toen 't Kosterke stierf.	Blz. 40

CORSENDONCA

Corsendonca

Corsendonca is het ledentijdschrift van de Oud-Turnhoutse Heemkundekring "Corsendonca". Het verschijnt viermaal per jaar en is geregistreerd onder het nummer ISSN 0779-5785.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor de prijs van 100 fr.

Redactie en lay-out : Roger Van Mierlo

Draaiboom 4

2360 Oud-Turnhout tel.45.06.24

Elk artikel of verhaal handelend over ons dorp, zowel van vroeger als nu en dat geschikt is voor ons tijdschrift, is steeds welkom op boven vernoemd redactieadres.

Lidmaatschap

Het lidgeld bedraagt 250 fr per jaar. Men kan steeds lid worden door storting van dit bedrag op rekening **001-1085134-71 t.n.v. Heemkundekring Corsendonca**. U ontvangt dan niet alleen het ledentijdschrift, maar u krijgt ook steeds een flinke korting bij een nieuwe publicatie.

Museum

Het heemmuseum van Corsendonca is geopend op de eerste zondag van de maand en dit van april tot en met oktober telkens van 14 tot 17 uur. Het museum is gevestigd in het gemeentehuis van Oud-Turnhout. De toegang is gratis.

Fotoarchief

De heemkundekring Corsendonca is reeds geruime tijd bezig met het aanleggen van een fotoarchief. Om dit archief aan te vullen zijn we steeds op zoek naar nieuw materiaal. Alle fotomateriaal met betrekking tot onze gemeente is steeds welkom (kerkelijk, cultureel, vereniging enz.) U ontvangt steeds, nadat Corsendonca een dublikaat heeft laten maken, uw foto's in ongeschonden staat terug. Geef ons een seintje, of contacteer: Jan Sels

Draaiboom 98

Oud-Turnhout tel. 45.18.12

ASLK - SPAREN

REEDS JAREN HET MEEST ERVAREN

UW BANK EN VERZEKERINGSTEAM

Agentschap Arendonk

De Valken 8

2370 Arendonk

Tel. 014/67.76.96

Agentschap Oud-Turnhout

Steenweg op Turnhout 7

2360 Oud-Turnhout

Tel. 014/45.01.21